

Received-Makale Geliş Tarihi 15.10.2024
Published-Yayınlanma Tarihi 31.12.2024
Volume-Cilt (Issue-Sayı), ss/pp 11(114), 2495-2502

Research Article /Araştırma Makalesi
10.5281/zenodo.14579683

Dr. Öğretim Üyesi Abdurrahman Seçkin

<https://orcid.org/0000-0002-2766-630X>

Kafkas Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi/ Tarih Bölümü / TÜRKİYE

ROR Id: <https://ror.org/04v302n28>

Gürcü Kralı IV. Davit'in Kilise Reformu: Ruisi-Urbnisi Toplantısı (1104)

The Church Reform of Georgian King David IV: The Ruisi-Urbnisi Council (1104)

ÖZET

XII. yüzyılda gerçekleşen Ruisi-Urbnisi Kilise Toplantısı, Gürcistan tarihinde önemli bir sosyopolitik ve dinî-hukuki olayı olup, Kurucu IV. Davit'in reformist politikasının önemli bir ürünüdür. Toplantı, o dönemde Merkezî Gürcistan devletinin oluşumunun temelini atan yasal prensiplerin kamusal yaşamda uygulanmasının başlangıcını simgeler.

Ruisi-Urbnisi Kilise Toplantısı'yla ilgili tek belge, toplantının gerekçelerini ve hedeflerini ana hatlarıyla belirten ve günümüze ulaşan Ruisi-Urbnisi Kilise Toplantısı Kanunu olarak bilinmektedir. Toplantının belgesi, kiliseye egemen olan otokratik bir devletin oluşumunu şekillendiren reformların ideolojik temellerini özetlemektedir.

Bu çalışma, Ruisi-Urbnisi Kilise Toplantısı öncesinde Gürcistan Kilisesi'nin durumunu, toplantının toplanma gerekçelerini ve sonuçlarını, toplantıda alınan kararların uygulanmasını ve bu kararların Gürcistan toplumuna etkilerini araştırmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ruisi, Urbnisi, Kral IV. Davit, Kilisede Reform, Gürcü Kilisesi.

ABSTRACT

The Ruisi-Urbnisi Church meeting, which took place in the XII century, is an important socio-political and religious-legal event in the history of Georgia and an important product of the reformist policies of Davit Aghmashenebeli. The meeting symbolises the beginning of the implementation in public life of the legal principles that laid the foundation for the formation of the Central Georgian state at that time.

The only document related to the Ruisi-Urbnisi Church meeting is the surviving "Monument to the Ruisi-Urbnisi Church meeting", which outlines the reasons and goals of the meeting. The document summarises the ideological foundations of the reforms that shaped the formation of an autocratic state dominated by the Church.

This study intends to investigate the situation of the Georgian church prior to the Ruisi-Urbnisi Church meeting, the reasons and results of the meeting, the implementation of the decisions taken at the meeting and their impact on the Georgian society.

Keywords: Ruisi, Urbnisi, King David IV, Church Reform, Georgian Church.

1. GİRİŞ

Gürcistan'da Hristiyanlık, MS 1. yüzyılda yayılmaya başlamıştır. İsa'nın göğe yükselişinden sonra, havariler Gürcistan'da Hristiyanlığı kimin vaaz edeceğine karar vermek için kura çekmişlerdir. Gürcistan'a İlk Çağrılan Andreas'ı göndermeye karar vermişlerdir. Kenanlı Simon ve Matthias da İlk Çağrılan Andreas ile Gürcistan'a gitmişti. Gürcistan'daki ilk piskoposluk, İlk Çağrılan Andreas tarafından Azgur (Atskuri)'da kurulmuştu. İlk piskopos, birkaç rahip ve bir diyakoz atamıştı (Alasania, 2006). Aziz Andreas, Gürcistan'a üç kez seyahat etmişti. İlk yolculuğunda kendisi tarafından eğitilen öğrenciler ile birçok kişiyi aydınlatmış, Rabb'in Kutsal sözlerini halka anlatmıştı. İkinci gezisinde Trabzon'a Megrelilerin* köyüne ve üçüncü gezisinde ise daha fazla zaman geçirdiği İbery ve Abhazy'a gitmişti. Çoruh Havzası, Sosangeti (günümüz Atskuri Köyü), Sebastopol (günümüz Sokhumi) ve Postafor bölgelerine Hristiyanlığı anlatmıştı (Khalvashi, 2011). İlk Çağrılan Andreas, özellikle Nikops'ta yaşayan Kenanlı Simon ile Abhazy'a'da vaaz vermişti. Azizlerin on iki havarisinden biri olan Kenanlı Simon, Abhazy'a'da Nikops'ta, Abhazy ile Ciketi arasındaki şehirde, gömülüdür (Khalvashi, 2011).

2. ve 3. yüzyıllarda bölgede bulunan ilk Hristiyan toplulukların, kutsal mekânların, din ve vaftizin varlığını gösteren kanıtlarına rağmen Hristiyanlık, 4. yüzyıla kadar Gürcistan'da resmî din haline gelmemiştir (Alasania, 2006).

* Megrel-Laz, Gürcü literatüründe zan olarak geçmektedir.

Gürcistan'da başka vaizler de bulunmakla birlikte, Hristiyanlığın bu topraklarda yayılması ve devlet dini olarak ilan edilmesinde özel bir değer taşıyan isim, Gürcü Kilisesi'nin havarilere eşit olarak seçtiği Azize Nino'dur. Azize Nino, aslen Roma İmparatorluğu'nun doğu eyaleti Kapadokya'dan gelmişti. Bu bölgedeki nüfusun önemli bir kısmı Kartvel kabilelerinden oluşmaktaydı ve Nino'nun ebeveynleri, soylu bir ailenin mensuplarıydı. Babası Zabilon, ünlü bir Romalı komutandı ve annesi Susanna ise Kudüs Patriği'nin kız kardeşi idi.

Nino'nun babası Zabilon, dünya yaşamını reddedip tüm mal varlığını köylülere satarak keşiş olduğunda 12 yaşındaydı. Nino ve annesi, Kudüs'e giderek patrik olan annesinin erkek kardeşi ile buluştular. Nino, burada Sara Niafor'dan (tapınak gözetmeni) eğitim almıştı (Sanikidze, 1986).

Nino, İsa'nın çarmıha gerildikten sonra, Mtsheta sakinlerinin İsa'nın giysisini paylaştığını, giysiyle birlikte bazı kutsal emanetlerinin de Gürcistan'a getirilip Mtsheta'ya gömüldüğünü öğrenmişti (Asatiani, 2003). Azize Nino oradan gidip Ermenistan sınırındaki Orbanta'ya geldi, orada türlü zorluklarla kışladı ve nisan ayında Cavakheti dağlarının yakınına gidip yerleşti. Paravani adındaki gölle bulunduğu yerde iki gün geçirdi ve bu gölün sakinleri olan balıkçılardan yiyecek istedi. Azize Nino, bu gölün yanında uykuya daldığında orta boylu bir adam uykusunda görünmüş ve kendisine mühürlenmiş bir kitap vererek şöyle demişti: *Bunu Mtsheta'daki pagan krala ver.* Bunun üzerine Azize Nino ağlamaya ve yalvarmaya başladı. *Rabbim, ben bir kadınam, yabancıyım, cahilim ve onların dilini bile bilmiyorum. Yabancı bir ülkeye, yabancı bir millete nasıl giderim.* Sonra adam o kitabı açtı ve okuması için ona verdi. Bu kitap Roma dilinde yazılmıştı ve İsa'nın mührü üzerine konmuştu. Kitapta on cümle yazılıydı.

1. Bu müjde nerede duyurulursa orada bu kadın hakkında da söylenmelidir (Matta 26:13, Kutsal Kitap, 2020). Matta ve Markos bu olayın Son Yemek'ten hemen önce gerçekleştiğini kaydeder, Yuhanna ise İsa'nın Kudüs'e girişinin hemen öncesinde gerçekleştiğini yazar. Matta ve Markos'ta, Yahuda İskariot'un ihaneti ile kadının içten bağlılığını karşılaştırmak için bu olaydan burada söz edilmiş olabilir.

2. Artık ne Yahudi ne Grek ne köle ne özgür ne erkek ne dişi ayrımı var. Hepiniz Mesih İsa'da birsiniz (Galatyalılar 3:28).

3. Gidin ve tüm Yahudi olmayanları öğrenci olarak yetiştirin ve onları Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'un adıyla aydınlatın. (Matta 28:19- Kutsal Kitap, 2020).

4. Işık, ulusunuz İsrail'in yüceliği olarak Yahudi olmayanların üzerinde parladı (Luka 12:32).

5. Müjdeyi krallığın her köyüne duyurun. (Markos 16:15, Kutsal Kitap, 2020).

6. Sizi kabul eden beni kabul etmiş olur. Beni kabul eden de beni göndereni kabul etmiş olur (Matta 10:40, Kutsal Kitap, 2020).

7. Rab Meryem'i çok sevdi çünkü her zaman gerçek sözlerini dinledi.

8. Etinizi kesecek olanlardan korkmayın, onlar ruhlarımızı kesemezler (Matta 10:20, Kutsal Kitap, 2020).

9. İsa Magdalalı Meryem'e şöyle dedi; Git kadın, kızımı mutlu et (Yuhanna 20:17, Kutsal Kitap, 2020).

10. Her yerde Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına vaaz verin.

Azize Nino bu sözleri okuyunca Tanrı'ya dua etmeye başlamış ve bu tanıklığın gökten geldiğini kastetmiş. Gözlerini gökyüzüne çevirmiş ve ertesi gün için inziva talebinde bulunmuştur. Daha sonra nehri takip ederek Urbnsi kentine gelmiş. Bir gün bu şehirden geçüp giden çok sayıda insan, büyük kraliyet şehri Mtsheta'da ticaretlerinin iyi olması umuduyla Tanrı Armazi'ye kurban vermişler ve Azize Nino onları takip ederek bölgeye varmıştır (Jafaridze, 2004). Azize Nino Mtsheta'ya yerleşip tebliğine başladı. Burada, Mtsheta'daki Yahudilerle yakın ilişkiler kurdu ve önce gizlice, ardından halka açık olarak Mesih'in öğretilerini vaaz etmeye başladı. Tanrı tarafından mucize gösterme yeteneğiyle kutsanmıştı ve bu nedenle birçok umutsuz hasta insanı iyileştirdi, birçok çocuksuz insan onun sayesinde şifa buldu. Yavaş yavaş adı yayıldı ve Hristiyanların cemaati büyüdü. Nino ayrıca, artık Nino'nun tanrısına inanan Mirian'ın karısı Kartli* Kraliçesi Nana'yı da ağır bunaklıktan kurtardı. Kral, Thoti dağında avlanırken güneş tutulması gerçekleşti. Kral, Mirian Kartli'nin putlarına dua etti ve hayal kırıklığına uğradı ardından Nino'nun tanrısına dua etti ve ortalık aydınlandı. Kral zarar görmeden başkente döndü ve Mesih'e inandı (Chelidze, 2020). Bundan sonra Kral Mirian, Kartli'ye rahip göndermesi için Yunanistan'a Konstantin Sezar'a elçiler

* Kartli, Gürcistan'ın en büyük tarihi ve etnografik bölgesidir. Mevcut idari-bölgesel bölünmeye göre Kartli, Khashuri, Kareli, Gori, Tskhinvali, Java, Znauri (Kornisi), Akh'algori, Kaspi, Mtskheta, Dusheti (kısmen), Tetrtskaro, Bolnisi, Marneuli, Dmanisi, Gardabani ilçelerini içermektedir. <https://www.nplg.gov.ge/wikidict/index.php/%E1%83%A5%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%97%E1%83%9A%E1%83%98>.

gönderdi. Nino'nun tavsiyesi üzerine kraliyet bahçesinde ilk kilise inşa edildi, bu kiliseye "Svetitshoveli" adı verildi. Bundan sonra, Sezar'ın gönderdiği rahipleri getiren havariler Yunanistan'dan döndüler ve onlar gelir gelmez Mirian Kralı, Kraliçesi ve tüm ev halkı Hristiyanlığı kabul etti. Hristiyanlık bu şekilde devlet dini ilan edildi.

Gürcü Kilisesi, 4. yüzyılın başlarında meydana gelen olaylara atıfta bulunarak 326 yılını Kartli'nin Hristiyanlaşma tarihi olarak kabul eder (Lortkipanidze, 2012; Antelava, vd., 1996). 326 yılında Gürcistan, Hristiyanlığı devlet dini olarak ilan etti. Ancak Gürcistan'ın Hristiyanlıkla tanışması uzun bir süreçti. Gürcü Kilisesi, dünya kilisesinden ayrılmaz ve tüm Hristiyanlar, Mesih'in baş olduğu tek bir ruhsal beden olarak bir bütünlük oluşturdu.

Piskopos John, Gürcistan'ın soylularını Mtkvari Nehri'nin kıyısındaki özel bir yerde vaftiz etti. Sıradan insanlar ise Kura nehrinin aşağısında rahipler ve diyakozlar tarafından vaftiz edildi. Azize Nino ve Piskopos John, Gürcistan'ın farklı yerlerindeki insanları vaftiz ettiler ve Hristiyanlığı halk arasında yaymak için Yeni Ahit ve Kutsal Haç'ı kullandılar. Azize Nino, ölümcül bir hastalık nedeniyle Bodbe'ye yerleşti ve orada 338 yılında 14 Ocak'ta vefat etti. Vefat ettiği yere Aziz Giorgi Katedrali inşa edilmiştir (Alasania, 2006).

5. yüzyılın ikinci yarısında Gürcü Kilisesi ayağa kalktı ve güçlendi. Bu en güçlü kralı Vakhtang Gorgasali'nin adıyla bağlantılıdır. Kartli'nin çoğunluğu İran'ın siyasi kontrolü altında olduğundan halk arasında ateşe tapınma yaygınlaştı. Kral Vakhtang Gorgasali, hükümdarlığına kilisede reformlar yaparak başladı. Batı yanlısı yönelimi seçti ve Kartli Kilisesi'ne otosefali* statüsü kazandırdı (Papuashvili, 2004). Kral Vakhtang Gorgasali, Gürcü Ulusal Kilisesi'nin özerkliğini ve bağımsızlığını koruduğu için itibar kazandı; sonrasında kendi ülkesinin Katolikos-Patriği seçildi; bu ünvan o zamandan beri sürdürülmektedir (Lang, 1997).

Kafkasya'daki kilise bölünmesi, 6. yüzyılda başlayıp 7. yüzyılın sonlarına kadar sürdü. Ancak sonraki nesillerin bu konuya ilgisiz kalmasıyla sona erdi. Buna rağmen, bu tarihî olayın etkisi gelecek nesiller arasında güçlü bir bağ oluşturdu. Bölünme meselesi, çağdaş toplumsal sorunlar ve Ermeni-Serdzen anlaşmazlığı gibi konularla da ilişkilendirildi. Bu ilgi, tarihî olay ile günümüz arasında güçlü bir bağlantı olduğunu göstermektedir (Aleksidze, 1975). 7. yüzyıl, Gürcü ve Ermeni kiliselerinin bölünmesiyle başladı. 7. yüzyılın başlarında Ermenistan Katolikosu Abraham, Kartli Katolikosu'na şöyle yazmıştı: "Kralların kralının kölesi olan Bizans'a olan bağlılığa ve aynı inançla İran'dan ayrılacağına pek inanmıyoruz."

Gürcistan'daki dinî politika, Yakın Doğu politikasının bir parçasıydı. O günlerin ana siyasi tarafları Bizans ve İran'dı. 614'te Pers Kralı II. Hüsrev Kudüs'ü yağmaladı ve 616'da bir dinî toplantı düzenleyerek İmparatorluğun Hristiyan sakinlerini Ermeni Hristiyanlığını benimsemeye mecbur etti. Kartli Kirion Katolikosu, Kartli'yi terk etmek zorunda kaldı. Kısa bir süre sonra uluslararası durum Bizans lehine değişti. Ancak imparatorluğunu bölünmekten korumaya çalışan İmparator Herakleios, Mesih'in ilahi ve insan ikili doğasını koruyan ancak Tanrı'nın tek iradesini kabul eden yeni bir "Monotelizm" yolunu yaymaya çalıştı. Bu, Monofizitler ile Diofizitler arasında uzlaşmaya doğru atılmış bir adımdı. 630'lu yıllarda Herakleios, Batı Kartli'ye savaş açtı. Batı Gürcistan'da, Yunan Metropolü Fasis'te ve ona bağlı diğer bazı piskoposluklarda, ilahi hizmet Yunanca yürütülüyordu (Alasania, 2006).

740'lı yıllarda Kartli Kilisesi, özerklik meselesini çözmek amacıyla Antakya'ya temsilciler gönderdi. Antakya Patriği Theopilakte, Gürcü Piskoposu'nun Kartli Katolikosu'nu kutsallaştırma hakkını onayladı. 9. yüzyılda Kartli Kilisesi, Kudüs Patriği tarafından Gürcistan'da kilise töreni düzenleme hakkını elde etti; bu da Kartli Piskoposu'nu beş büyük Patrik ile eşit kıldı. 1259 tarihli senet, Kartli Piskoposu'nun bu hakka sahip olduğunu doğruladı. 11. yüzyıla kadar Gürcü Ortodoks Kilisesi'nin başkanına "Kartli Katolikos" denirken bu tarihten itibaren "Tüm Gürcistan Patriği" veya "Gürcistan Katolikos-Patriği" ünvanları kullanılmaya başlandı. Bu ünvan, ilk kez I. Melkisedek döneminde (1010-1033) kullanılmıştır (Enukidze, Silogava, Siooshvili, 1984).

* Ortodoks'luk'ta kendilerine âit bir baş tarafından yönetilen ve kendi kendilerine başpiskopos/metropolit tâyin eden Ortodoks kiliselerine ve Doğu Ortodoks Kilisesi'ne verilen addır.

<https://www.nplg.gov.ge/wikidict/index.php/%E1%83%90%E1%83%95%E1%83%A2%E1%83%9D%E1%83%99%E1%83%94%E1%83%A4%E1%83%90%E1%83%9A%E1%83%98%E1%83%90>

2. IV. DAVİT ÖNCESİ GÜRCÜ KİLİSESİ İLE GÜRCÜ KRALLARI ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Gürcü Kilisesi'nin 10. ve 11. yüzyıllarda Gürcülerin yoğun olarak yaşadığı toprakların ötesine kesin bir şekilde yayılmasıyla birlikte, kilisenin tarihine tam anlamıyla odaklanabiliriz. Kilise'nin artan prestiji, Bagrat Hanedanı'nın sürekli ilgisini çekti. Gürcü Kilisesi, potansiyel olarak tehlikeli bir rakip olmasının yanı sıra güçlü bir müttefik olarak da görülüyordu. Katolikos, Melkisedek 1031 civarında vergi muafiyeti için bir dilekçe verdiğinde Kral IV. Bagrat (hükümdarlık yılları 1027-1072) buna uymak zorundaydı. Çünkü Bagrat, siyasi mücadelelerinde büyük ölçüde yerel kilisenin desteğine güveniyordu; bu da Gürcü Kilisesi'nin gücünü pekiştirmesine katkı sağlıyordu.

Bu dönemde, mülkiyet haklarına ek olarak, bir dizi kraliyet sözleşmesi de kilisenin vergi muafiyeti gibi dokunulmazlıklarını kabul etmişti. Bagrat, hükümdarlığı sırasında bazen dinî hiyerarşinin yetkilerini kısıtlamaya ve hatta kendine tabi kılmaya çalıştı ancak Gürcü Athoni Manastırı lideri Giorgi Mtatsmindeli öncülüğündeki kilise bu girişimlere direndi. Gürcü Kilisesi'nin artan gücü ve itibarı, 11. yüzyılın bir noktasında başpiskoposunun 'patrik' ünvanını almasıyla yansıtıldı. Bu statü değişikliğine kimin izin verdiği belirsizdir, ancak Bizans yetkililerinin onayı ve bilgisi olmadan kendi kendine oluşmuş olabilir (Rapp, 2007).

Orta Çağ Gürcistan'ında kilise, önemli bir feodal güç olarak öne çıkmıştır. 11. yüzyılda kilise, geniş mülkler edinerek güçlenmiş ve bağımsız bir yapıya kavuşmuştur; âdeta devlet içinde bir devlet haline gelmiştir. Gürcistan Kilisesi, Hristiyanlığın temsilcisi olarak, Orta Çağ'da başka bir ideoloji biçiminin olmadığı bir dönemde feodal düzeni dinî yollarla meşrulaştırmıştır. Kilise, toprak mülkiyeti aracılığıyla sosyal ve ekonomik gücünü artırmış; farklı ülkeler arasında dinî bir bağ kurmuştur. Din, bu dönemde halkı baskı altında tutan bir araç haline gelmiş; sınıfsal çatışmaların yaşandığı feodal düzende sömürücü sınıfların egemenliğini koruma ve meşrulaştırma amacıyla kullanılmıştır. Cellatlar, ezilenlerin direnişini bastırırken din adamları yoksulluğu ve fedakârlığı kutsayarak halkı bu tahakkümle uzlaştırmıştır (Metreveli, 1986).

Din adamları yalnızca 12. yüzyılın ilk çeyreğinde yozlaşmaya başlamamıştır, bu süreç birleşik Gürcistan'ın varlığı boyunca devam etmiştir. 11. yüzyılın ortalarında Gürcistan'da dinî makamların alım satımı o kadar güçlüydü ki ilerici din adamları buna özel önem verdi. Öyle görünüyor ki 1060'lı yıllarında piskoposluk sandalyeleri Gürcistan Kralı Bagrat'ın doğrudan emriyle satılıyordu. IV. Bagrat, piskoposluk adayının kişisel değerlerinden çok zenginliğiyle ilgileniyordu. IV. Bagrat'ın saltanatının son yıllarında başlayan Selçuklu fetihleri elbette kilisenin durumunun daha da kötüleşmesini hızlandıracaktı (Gabidzashvili, 1975).

11. yüzyılın sonlarında Giorgi Mtatsmindeli, kiliseyi doğru yola sokmaya çalıştı ve 1060 yılında IV. Bagrat'ın daveti üzerine Athos'taki İverler Manastırı'ndan Gürcistan'a geldi. Giorgi'nin hayatından da anlaşılacağı üzere IV. Bagrat, ruhlardaki kusurları ve düzensizlikleri tamamen ortadan kaldırmaya, gizli olanı ortaya çıkarmaya, apaçık olanı açıklamaya çalıştı. Giorgi'nin raporlarına göre IV. Bagrat, kilisenin kusurlarını ve usulsüzlüklerini tanımış ve Giorgi'ye geniş haklar vermiştir.

Giorgi, Gürcü Kilisesi'nin çöküşünün kökenlerini keşfetti ve IV. Bagrat döneminde, tamamen beklenmedik bir şekilde, ilk kez kilisede eşitsizliği teşvik eden krallara karşı durdu. Bunun yerine, değerli ve yetenekli kişilerin seçilip önemli görevlere atanması gerektiğini savundu. Kral, Giorgi'nin girişimini destekledi; buna rağmen Bagrat, kilise alanında önemli bir etkinlik düzenlemeyi başaramadı. Dış ilişkilerin karmaşıklığı, o dönemde kraliyet hükümetinin buna imkân tanımamasına neden oldu. Bu yüzden Giorgi Mtatsmindeli, kilisedeki usulsüzlükleri ortadan kaldıramadı. IV. Bagrat'ın ölümünden sonra II. Giorgi Gürcistan'ı yönetirken kilise soyluları daha da güçlendi ve kraliyet otoritesine karşı çıktı. Bu konuda devlet ancak 12. yüzyılın sonlarına doğru kesin bir önlem alabildi (Metreveli, 1986).

3. DAVİT DÖNEMİ GÜRCÜ KİLİSE SİSTEMİ

1089 yılında, ülke yurtseverlerinin ısrarı üzerine, kendi çaresizliğinin farkına varan II. Giorgi tahttan feragat etti ve 16 yaşındaki oğlu Davit'i tahta geçirdi. Davit, miras aldığı ülkenin zor bir durumda olduğunu fark etti; Kartli bölgesi istila edilmiş, kaleler boşalmış ve köyler terk edilmişti. Ancak feodal beylerin muhalefetini kontrol altına alarak düzeni sağladı. Aynı dönemde Haçlılar Selçukluları rahatsız ederken Davit bu durumu avantaja çevirerek haraç ödemeyi reddetti ve ülkenin ekonomik durumunu düzeltmeye başladı.

Türk nüfusu bölgede yavaş yavaş baskı altına alındıkça Gürcistan güç kazandı. Davit Ağmaşenebeli, Türk fetihlerine karşı kararlı bir tutum sergiledi. Ancak belirleyici savaşlara girmeden önce ülkenin iç siyasi sorunlarını çözmek gerekiyordu (Kauçışvili, 1955). Gürcistan Krallığı, gerici ruhban aristokrasisine karşı

koymak için merkezî devleti güçlendirme yoluna gitti; bu amaçla kraliyet sarayı, Giorgi Mtatsmindeli'nin güçlü bir ideolojik mirasçı grubunu bir araya getirdi. Gürcistan hükümetinin bu yönde aldığı ilk etkili önlem, Ruisi-Urbnisi Kilise Toplantısı olarak bilinen büyük konseyin toplanmasıydı (Kauçışvili, 1955).

Toplantının nedenleri, gidişatı ve sonuçlarından bahsetmeden önce toplantının yeri ve tarihinden kısaca bahsedilmesi gerekir.

Ruis-Urbnis Kilise Toplantısı, Roin Metreveli'nin anlatımına göre, Gürcüler için uygun ve kabul edilebilir olan yer, Ruis ve Urbanis piskoposluklarının yakınındaki Şida Kartli bölgesiydi. Tam yeri tarafımızdan bilinmemekle birlikte, tarih yazımımızda belirtildiği gibi Ruisi ve Urbnisi yerleri olarak kabul edilmiş ve toplantı bundan sonra bu adla adlandırılmıştır. Ardından, toplantının kararı bir anıt yazıtı olarak da nitelendirilmiş ve kayıtlara geçirilmiştir.

Gürcü literatüründe büyük kilise meclisinin toplandığı tarih 1103 olarak kabul edilmekle birlikte, bize ulaşan tarihî literatürün hiçbirinde toplantı tarihi belirtilmemiş de yapılan analizler sonucunda Tarihçi Vahuşti Bagrationi 1103 olarak kabul etmiştir. Kral Davit'in tarihçisine göre bu görüş hâkim oldu. O dönemde Ruisi-Urbnis'in toplantı tarihi yenilenerek toplantının 1105 yılında yapıldığı görüşü dile getirildi. Toplantının 1105 yılında da olmaması kanaatini taşıırken 1103 yılında yapılmadığı görüşünün de doğru olduğunu düşünüyoruz. Tarihçilerin farklı görüşleri olmasına karşın Roin Metreveli, çalışmasında 1104 yılında Ruisi ve Urbanisi civarındaki Şida Kartli'de büyük bir kilise toplantısı yapıldığını belirtmektedir (Metreveli, 2009).

Kanunların Yazıldığı metinden, toplantıya Ruis-Urbnis adı verildiği, kilise toplantısının Sanakheti Kartli yakınlarında gerçekleştiği anlaşılıyor. Toplantının kesin yeri belirtilmemiş olsa da Şida Kartli'nin farklı coğrafi noktaları, Ruisi ve Urbanisi piskoposluklarının çevresi, toplantı yeri olarak kabul edilebilir. Sadece Ruisi ve Urbanisi hariç tutulmuştur çünkü anıt yazıtında toplantının Ruisi ve Urbanisi piskoposluklarının yakınında yapıldığı açıkça belirtilmiştir. Toplantının dinî bir binada yapılmadığını düşünürsek, kraliyet ikametgâhında yapılmış olması muhtemeldir (Metreveli, 1986).

Ruisi-Urbnisi Kilise Toplantısı, Gürcistan tarihindeki ilk ve en kapsamlı kiliseyi arındırma girişimiydi. Kral, tüm sadakatsiz ve değersiz din adamlarını ve kiliseyi afroz etti. Aslında kiliseyi tamamen kendi hükümetine bağladı (Maisuradze, 2024).

Kral Davit'in temel hedefleri, bozulan kilise yaşamının yeniden sağlanması ve kilisenin ülkenin ideolojik destek gücü haline gelecek düzeye getirilmesiydi. Aynı zamanda cemaatin bir dizi özel sorunu çözmesi gerekiyordu. İnananların gözünde kilisenin otoritesini yeniden tesis etmek ve güçlendirmek, kiliseye gelen rastgele insanların yaydığı zararlı ve inanç karşıtı alışkanlıkları ortadan kaldırmak zorundaydı. Zamanın tersine dönmesi nedeniyle kilise, inatçı feodal beylere son verme, onların kilise işlerine müdahale etme, kilise mallarını çalma ve topraklara el koyma girişimlerini engellemek gayreti içindeydi (Gabidzashvili, 1975).

4. RUISİ-URBNİSİ KİLİSE TOPLANTISI'NIN GERÇEKLEŞMESİ ve KANUNLARIN YAZIMI

Kral Davit Ağmaşenebeli'nin doğrudan girişimiyle. Patrik IV. Ioane Sapareli başkanlığındaki Ruisi-Urbnisi kilise meclisi 1104'te toplandı ve "büyük acılarla günlerce" gerçekleşen bu toplantı, ihlali kesinlikle yasak olan kuralları belirledi. Kral, günahların çoğalmasında ve bazı ibadet edenlerin millete vaaz vermek ve onlara değerli bir örnek sunmak yerine her türlü günahla meşgul olmaları nedeniyle, o dönemde Gürcistan kilisesi ve milletindeki durumun Tanrı'yı memnun etmeyeceğini düşünüyordu. Bu nedenle Davit Ağmaşenebeli, kilisenin büyük rahiplerini bir araya topladı ve Gürcü Kilisesi'nde kararlılıkla düzeni sağlamaya başladı (Javakhishvili, 1928; Chikvaidze, 2005).

Kanun yazımında ve geliştirilmesinde Giorgi Mtatsmindeli ve Arsen İkaltoeli yer almıştır. Bu kanun, Gürcü hukukunun dinî nitelikteki kaynakları arasında en iyilerinden biri olarak kabul edilmektedir. Ruisi-Urbnisi kanunları şu bölümlerden oluşmaktadır: Giriş, Kanunlar, Davit'in söylemleri ve Gürcü din adamlarının sözleri.

Kanun'un giriş bölümünde insanın doğuşu, cennetten kovuluşu, Tanrı'nın Musa aracılığıyla insanlara adalet sağlaması, İsa'nın işkence görmesi, dirilmesi, cennete yükselmesi ve Gürcistan'ın Hristiyanlaştırılması anlatılır. Ayrıca anıtın giriş bölümünde, kraliyet otoritesinin yoğunluğu ve kutsal kökeni vardır. Kalemın ilahî yasayı ayırmak için doğal bir süzgeç olması kanun ile ilahî yazıtı ortaya çıkarır, cennette yazılırsa yazıt ilahî yasaya dayanır. Yerine göre aziz kanunu, metinsel olarak tanrısal

kanundan daha üstündü ve yazılı edebe saygılı olması gerekiyordu. Fermanların ardından Tanrı'nın iyi kulu ve kralı Davit ifadesi yer alır ve Aziz Kral IV. Davit'ten övgüyle bahsedilir.

5. RUISİ-URBNİSİ KİLİSE KONSEYİNİN KABUL ETTİĞİ KARARLAR

Ruisi-Urbnisi kilise konseyinin kararlarını Tedo Jordania eserinde 15 maddede, İvane Javahishvili ise bunu 17 maddede anlatmıştır.

Birinci maddede, yüksek konumdaki değersiz rahiplerin aforoz edildiği belirtilmiştir. Burada, ibadet eden kişinin kiliseye layık olmadığı, ruhsal olgunluğa veya yaşa uygun olmayan biri olduğu anlatılmıştır.

İkinci maddede, kilise görevlilerinin yaş ve tecrübe yıllarının belirlendiği kaydedilmiştir. Kitap okuyucusu için 8 yıl deneyimin, diyakoz için 25, rahip için 30 ve başrahip için 35 yaşında olmanın uygun görüldüğü ifade edilmiştir.

Üçüncü maddede, kilisedeki tören ve kutsama ayinlerinin Giorgi'nin düzenlemelerine uygun olarak yapılması gerektiği belirtilmiştir.

Dördüncü maddede rüşvetle, bedelle veya hediyeyle yapılan ve Simonia olarak bilinen uygulamaya değinilmiştir. Simon'un, İsa'nın havarilerinden biri olduğu ve Tanrı'nın gücüyle şifa verme ve mucize yaratma yeteneğini satın almak isteyen bir büyücü olduğu ifade edilmiştir.

Beşinci maddede yazıtta satın alınan veya bağışlanan kilise mallarının ve mutfak eşyalarının sadece ihtiyaç doğrultusunda kullanılması gerektiği ve bu yasayı ihlal eden varsa ceza verilmesi bekleniyordu.

Altıncı maddede, vaftiz ve papazlık atamalarının Kilise'nin belirlediği şekilde yapılması, evliliğin kilisede gerçekleşmesi gerektiğine ve bir kişinin iki kez evlenme hakkı olduğuna değinilmiştir.

Yedinci maddede, reşit olmayanların evlenmesinin yasaklandığı ve gelin ile damadın yaşlarının 12 olarak belirlendiği kaydedilmiştir (Dolidze, 1970). Evliliklerde ailelerin iznine de bakılırdı.

Sekizinci maddede, "Rahip olarak seçilen kilise hizmetlilerinin Hristiyan kurallarını iyi bilmesi ve Gürcistan Otosefali Ortodoks Kilisesi Tüzüğü'nde belirtildiği gibi uygun bir statüye sahip olması gerektiği" ifade edilmiştir. Bu durumun, teolojik eğitimin önemini vurguladığı belirtilmiştir. Ayrıca, hiçbir rahip rüşvet almakla suçlanmamalı ve gümüş karşılığında hiçbir şey satmamalı (Mitreveli, 1986).

Dokuzuncu maddede Konsil, manastırlardaki papazların sayısını kınadı, bazen sayılarının otuza ulaştığını ve aralarında çoğu zaman anlaşmazlıkların olduğunu belirterek, kural olarak, manastırda 1 papaz olması, sadece büyük manastırlarda 2 papazın hizmet vermesi kararlaştırıldı (Mitreveli, 1986). Isidore Dolidze'ye göre, Gürcistan'da Gelati Akademisi'nin rektörü olan, öğretmen başkanlığının çok onurlu bir ünvan olarak kabul edildiği ifade edilmiştir (Dolidze, 1970).

Onuncu madde, manastırın bir Tanrı tapınağı, bir dua evi olduğunu belirtmiş ve manastırda ticaret yapılmasını ve manastır topraklarında dinî olmayan toplantılar düzenlenmesini yasaklamıştır. Bunun, keşişlerin kutsal yaşamını bozan düzensizliği engellemek amacıyla yapıldığı belirtilmiştir.

On birinci maddede şapel, cenaze ve ilahi ayinlerin kimler tarafından, nasıl ve nerede yapılması gerektiği anlatılmıştır.

On ikinci maddede, Ermeni Kilisesi'nin sapkınlığı kabul edilmiş ve eğer bir Ermeni gerçek hukuka geçerse Ortodoks Kilisesi'nin onu pagan olarak kabul etmesi gerektiği ifade edilmiştir (Dolidze, 1970).

On üçüncü madde, Ortodoksların ve paganların çarmıha gerilmesini yasaklamıştır.

On dördüncü maddeye göre, müstakbel eşlerin aynı anda farklı kiliselerde haç imzalamaları ve onların yerine temsilcilerin bulunması durumu olan temsili nikâhın kabul edilemez olduğu ilan edilmiştir. Nikâhın kutsal bir sır olduğu ve temsilciler aracılığıyla imzalanabilecek bir sözleşme olmadığı belirtilmiştir.

On beşinci maddede, çeşitli günahlardan ve bunların tanımlarından bahsedilmiştir. Özellikle cinayet, zina, yalan yemin, haset, düşmanlık ve putperestlik gibi günahlardan söz edilmiştir. En ağır suç olarak zinaya, yani Sodom günahına özel bir yer verilmiştir. Ruis-Urbnisi kilise toplantısına katılanların, bu günahın ülkeyi yok edebilecek ölümcül bir nitelik taşıdığına dikkat çektiği belirtilmiştir.

On altıncı madde, Ortodoksların Ortodoks olmayanlarla evlenmesini yasaklamıştır.

On yedinci madde, ikonalara tapınmayı reddedenlere yönelik olmuştur: "Tanrı'nın suretine tapan kişinin, onun aracılığıyla Tanrı'ya ibadet ettiği açıktır ve Tanrı'nın suretine tapan kişinin, tıpkı Büyük Basil'in

yaptığı gibi, şüphesiz Tanrı'ya tapınmadığı da açıktır. Bir ikonoklast (putkırıcı) aforozla cezalandırılacağı belirtilmiştir.

Ruisi-Urbnisi kilise konseyi kararlarının adalet kodeksine (Sjulis kanon'a) dâhil edildiğini söylemek gerekir. Bundan önce, cemaat mensuplarının onları tanınması için kararnameler Svetitskhoveli ve Ruis kiliselerinin sütunlarına yapıştırılmıştı (Gabidzashvili, 1975; Jafaridze, 2010).

Kanunda Hristiyan Kilisesi'nin daha önce yapılmış olan toplantıları listeleniyor: İznik, İstanbul, Kadıköy ve diğerleri. Bu toplantıların her birinde yasaların kabul edildiği belirtiliyor. Azizlerin konsilleri tarafından belirlenen yasaların yanı sıra, her birinin babalarının koyduğu başka kanunlar da var ve bazen de birbirleriyle anlaşılıyorlar.

Bu yasalar, anıtların yazımına uygun olarak düzenlenmiş, eklemeler ve çıkarmalar yapılmıştır. Ayrıca, yüksek rahipler, rahipler ve diyakozlardan oluşan liderler tarafından sıkı bir şekilde uygulanmıştır. Anıtların düzenlenmesi ve korunması Hristiyanlık kurallarına uygun olarak gerçekleştirilmiştir (Metreveli, 1986).

Anıtın tahlili bizi bir kez daha kral ile feodal beyler arasında, özellikle de kilise arasında, var olan büyük, gergin mücadeleye işaret ediyor. Kilise yönetiminde miras kuralı uzun süredir yasallaştırılıyor. Bu sefer Gürcistan Kraliyet Mahkemesi, bu organın boyun eğdirilmesiyle ilgilenerek kilisedeki usulsüzlükleri kullanmış; buna karşı olan (aynı zamanda bazı ihlallerde bulunan) kilise üyelerini kiliseden uzaklaştırmış ve bunun yerine kraliyet politikasının bir destekçisini atamıştır.

Davit Ağmaşenebeli'nin bu kadar geniş çaplı bir toplantı düzenlemesi ve kilise işlerine etkili bir şekilde müdahale etmesi, başlı başına kralın dinî konularda artan haklarının göstergesiydi. Gürcistan kraliyet sarayının politikası o kadar aktif ve güçlüydü ki kilise, kralın haklarını artırma konusunda uzlaştı. Böylece Gürcistan'da 12. yüzyılın ilk çeyreğinde devlet, kilise üzerindeki nüfuzunu fark edilir bir şekilde genişletti. Artık büyük feodal beyler, hükümete karşı mücadelede rahipler şeklindeki güçlü müttefiklerini kaybettiler. Davit Ağmaşenebeli'nin büyük kraliyet politikasının önemli bir parçası olan, ülkenin merkezileşmesine ve kültürün ilerlemesine hizmet eden kilise politikası başarıyla çözüldü. Sonucunda Krallığı'nın elde ettiği bazı başarılar sonucunda kralın net olarak tanımlanmış gücü oluştu. Bu da kraliyet hükümeti tarafından gerçekleştirilen önemli bir önlemlerle, Chkondideli ve Mbtebararthutes'in konumlarının birleştirilmesi ve Chkondidelmtebarthutesob'un tanıtılmasıyla kolaylaştırıldı (Metreveli, 2012).

Kral Davit, kiliseyi sadece onarmakla kalmayıp sürekli denetim altında tutmak ve yönlendirmek amacıyla bir bakanlık kurma kararı aldı. Bu bakanlık, "Çkondidel-Mtsignobartuhutsesi" adıyla anıldı ve din ve kültür bakanlığı olarak görev yapacaktı. Kilisenin kontrolünü sağlamak için bu bakanlığı kurması, Davit'in kilise üzerindeki etkisini güçlendirdi. Görevi genellikle Çkondidi Piskoposu tarafından yürütülecek olan bu bakanlık, kraldan sonraki en büyük ve önemli kurumlardan biriydi (Berdzenishvili, Janashia, Javakhishvili, 2000).

Davit, iç işlerini düzenleyip güvence altına aldıktan sonra askerî meselelere yöneldi. Davit, 1110'da Samsvilde'yi, 1115'te Rustavi'yi, 1117'de Gişi'yi ve 1118'de Lore'yi Gürcistan krallığı sınırlarına kattı. Düşmanlarını büyük ölçüde püskürtmüştü ancak Transkafkasya'nın doğusunda (Şirvan ve Ran) ve güneyinde (Ermenistan) Selçuklular hâlâ hâkimdi, ayrıca komşu Gence ve Ani'de Selçuklu yönetimi sürüyordu. Gürcistan için tehlike sürmüş olmasına rağmen yaptığı reformlarla bölgede siyasi birliği sağlamıştır (Metreveli, 1990).

İvane Javakhishvili, eserlerinden oluşan 12 ciltlik koleksiyonun VI. cildinde kilise toplantısı kararları hakkında şunları ifade etmiştir: *Gürcü dinî hukukunun muhteşem bir anıtı olup hem içerik hem de görünüş açısından ilgi çekici bir eserdir, Gürcü laik hukuk tarihi açısından önemli bilgiler barındırmaktadır* (Javakhishvili, 1982).

6. SONUÇ

Ruisi-Urbnisi Kilise Toplantısı, 12. yüzyılda Gürcistan'da kilise ve devlet arasındaki güç ilişkilerini değiştiren bir olay olmuştur. Kilise toplantısı hem Davit Ağmaşenebeli'nin reformcu politikalarına hem de kilise reformuna yardımcı olmak için kullanılmış ve aynı zamanda kiliseyi merkezî devlet kontrolü altına sokarak monarşi devletini güçlendirmiştir. Toplantı sırasında papazların yıkıcı faaliyetleri durdurulmuş, kilisenin iç yapısı yeniden şekillendirilmiş ve kilisenin toplum üzerindeki rolü tanımlanmıştır. Kilise toplantısı, alınan kararların sonuçları itibarıyla tarihsel ve sosyolojik açıdan derin bir etki yapmış; kiliselere ahlaki ve etik sorumluluklar yüklenmiş ve ruhban sınıfı denetim altına alınmıştır. Ruisi-Urbnisi Kilise

Toplantısı sırasında alınan kararlar, kilisenin bağımsız bir güç merkezi olarak hareket etme kapasitesini sınırlamış ve kilisenin devlet kontrolü altında işlev görmesini sağlamıştır.

Tüm bu süreç, merkezî bir devlet yaratma arayışında olan Gürcistan'a yardımcı olan ve kilisenin feodal yapısını zayıflatan bir kaynaktı. Kilisenin vergiye tabi olmama, mülk edinme hakkı, ruhban sınıfının ayrıcalıkları gibi avantajlarının tümünün boşa çıkılması tekrardan gözden geçirildi ve kilise krallığın en önemli müttefiki konumuna getirildi. Dolayısıyla bu, Davit Ağmaşenebeli'nin güçlü ve merkezî bir devlet oluşturma girişimlerinden en çarpıcı ve öne çıkanlardan biriydi. Bu toplantının uzun vadeli etkileri, kilise ve devlet arasındaki dengeyi bir kez daha büyük ölçüde etkilemiş ve bu reformlar Gürcistan'ın siyasi ve dinî istikrarına büyük katkıda bulunmuştur. Davit Ağmaşenebeli'nin bu reformist yaklaşımı, sadece kendisi ve dönemi için değil, Gürcistan'ın siyasi yapısını ve kilise-devlet ilişkilerini o zamandan bu yana etkileyen önemli bir olay olarak kabul edilmektedir.

KAYNAKÇA

- Alasania, G. (2006). Twenty centuries of Christianity in Georgia. *IBSU International Refereed Multi-Disciplinary Scientific Journal*, 1(1), 23-30.
- Aleksidze, Z. (1975). *Ukhtanesi, İstoria Gamoyopisa Kartvelta Somekhtagan, Somkhuri Teksti Kartuli Targmanita da gamoklevit*. Mecniereba.
- Antelava, İ., Gafrindaşvili, M., Vaçnadze, M. G., Melikişvili, G., & Metreveli, R. (1996). *Sakartvelos İstoria, Udzelesi Droidan Dgemde*. Mecniereba.
- Asatiani, N. (2003). *Sakartvelos İstoria*. Gamomcemloba Sakartvelos Macne.
- Berdzenişvili, N., Janaşia, S., & Javahişvili, İ. (2000). *Gürcüstan tarihi (Başlangıçtan 19. yüzyıla kadar)*. Sorun Yayınları.
- Chelidze, V. (2020). *Kartlis Tsoxovrebi Kronikebi, Tomi I*. Tbilisi: Gamomcemloba Palitra.
- Chikvaide, D. (2005). Saeklesio Samartlis Sakitkhebi, Tbilisi, gamomcemloba Bona Gauza. <https://www.orthodoxy.ge/samartali/samartali/3-6-7.htm>
- Dolidze, İ. (Ed.). (1970). *Kartuli Samartlis Dzeglebi, Tomi III: Saeklesio Sakanomdeblo Dzeglebi (XI-XIX ss.)*. Tbilisi: Mecniereba.
- Enukidze, T., Silogava, V., & Shioşvili, N. (1984). *Kartuli İstoriuli Sabutebi, IX-XII ss*. Mecniereba.
- Gabidzaşvili, E. (1978). *Ruisi-Urbnisi Krebis Dzeglistsera*. Tbilisi: Mecniereba.
- Jafaridze, A. (2004). *Tsmida Ninos Tsoxvreba*. Tbilisi: Gamomcemloba Mecniereba.
- Jafaridze, A. (2010). *Sakartvelos Saeklesio Kanonebis Krebuli*. Tbilisi: Saqarşvelos Teknikuri Universiteti.
- Javakhishvili, İ. (1928). *Sakartvelos Samartlis İstoria*, Tbilisis Universitetis gamomcemloba, Tbilisi.
- Javakhişvili, İ. (1982). *Tkhzulebata, Tormet Tomad, Tomi VI*. Tbilisi: Gamomcemloba Sakartvelo.
- Javakhişvili, İ. (2005). *Saeklesio Samartlis Sakitkhebi*. Tbilisi: Gamomcemloba Sakartvelo.
- Kauçişvili, S. (1955). *Kartlis Tskhovreba, Tomi I*. Tbilisi: Sakhelgami.
- Khalvaşi, R. (2011). *Andria Pirveltsodebuli Sakartveloşi*. Batumi: Gamomcemloba Lazare.
- Lortkipanidze, M. (Ed.). (2012). *Sakarvelos İstoria, Tomi II*. Tbilisi: Palitra L.
- Metreveli, R. (1986). *Davit IV Aghmashenebeli*. Tbilisi: Sabchota Sakartvelo.
- Metreveli, R. (1990). *Davit the Builder*. Tbilisi: Gamomcemloba Ganatleba.
- Metreveli, R. (2009). *Saistorio Narkvevebi*. Tbilisi: Artanuji.
- Papuaşvili, N. (2004). *Sakartvelos da Msoflios Religiebi, Mimokhilva da Leksikoni*. Gamomcemloba Sakartvelo.
- Sanikidze, L. (1986). *Deda İstoria, Tomi I*. Tbilisi: Tbilisis Universitetis Gamomcemloba.
- Rapp, S. H. (2007). Georgian Christianity. In K. Parry (Ed.), *The Blackwell Companion to Eastern Christianity* (pp. 145-163). Hong Kong: Blackwell Publishing.
- Maisuradze, G. (2019, October 10). Ruisi-Urbnisi da Sodom Gomora. *Equality.ge*. <https://equality.ge/3681>